

Voorwoord

Na het overlijden van Jan Verburg op 18 september 2017 hebben we in de vakpers getracht een beeld te schetsen van werk en leven van deze markante fiscalist.¹ Daarbij hebben we hem zo goed mogelijk willen portretteren. Op de door ons geschreven levensberichten hebben we heel wat reacties, veelal bestaande uit herinneringen, een enkele keer aan min of meer toevallige ontmoetingen, mogen ontvangen. Zo meent een van de lezers – een emeritus-hoogleraar belastingrecht –, dat Verburgs bijzondere capaciteiten het beste tot hun recht kwamen bij het parket van de Hoge Raad. Hij houdt het erop dat zijn conclusies tot de fraaiste in de geschiedenis van het fiscale parket behoren.² Een ander meende, na het lezen van enkele door ons weergegeven passages uit Verburgs oeuvre, zijn stem weer te horen: wat er is geweest, is er steeds nog even, zo zouden we de dichter Kouwenaar kunnen nazeggen.³ En om voort te borduren op de stem van Verburg: als spreker en gesprekspartner zal menigeen niet alleen in aanraking zijn gekomen met zijn innemende persoonlijkheid, maar ook met zijn onderkoelde humor en welhaast exclusieve ironie die hij

1 WFR 2017/206, p. 1290-1291, en FED 2017/137, p. 3-9.

2 Een van de kenmerken van zijn conclusies is dat de lezer gedachten worden aangereikt met behulp waarvan hij – vrijelijk – zijn eigen standpunt kan bepalen, zonder al te zeer hinder te ondervinden van opdringerige opvattingen van de auteur ervan. Zie bijvoorbeeld Verburgs conclusie voor HR 1 juli 1992, nr. 26 331, BNB 1992/306, waarin de Hoge Raad ingaat op de vraag in hoeverre de inspecteur gebruik mag maken van bewijsmiddelen die strafrechtelijk op onrechtmatige wijze zijn verkregen. Zie ook onderdeel 13 – voorzien van het opschrift: “Finale afweging van de over en weer gebezigde argumenten” – van de in verschillende opzichten prachtige conclusie voor HR 29 oktober 1986, nr. 23 288, BNB 1987/86, waarin hij te kennen geeft te beseffen “dat er ruimte is voor een andere opvatting”.

3 Deze regel is te vinden in het – overigens toepasselijke – gedicht ‘de laatste dagen van de zomer’ van de hand van Gerrit Kouwenaar, onder meer opgenomen in: Van woorden gemaakt. Geselecteerd en ingeleid door Anna Enquist, Amsterdam/Antwerpen: Em. Querido's Uitgeverij 2017, p. 153.

overigens ook in zijn publicaties etaleerde.⁴ Verder is ons gebleken dat het voor studenten een genoegen was om zijn colleges vennootschapsbelasting te volgen. Die colleges, gegeven in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw, kenmerkten zich door een combinatie van fiscale historie, literatuur en actualiteit. Het materiaal dat hij daarbij gebruikte zou later een plaats krijgen in zijn handboek over deze materie, zo hebben de oplettenden onder ons kunnen constateren. Ook worden zijn eruditie en taalgebruik geroemd. Dat Verburg zeer belezen was en de taal in al haar schoonheid opzocht, zoals Lucebert dichtte,⁵ is bekend. Met zijn woordkeuze, zijn idioom, het gebruik van metaforen en treffende citaten (uit de wereldliteratuur) die hij niet schroomde in te zetten om zijn betoog vorm te geven,⁶ heeft Verburg de fiscale rechtstaal weten te verrijken en van een geheel eigen dimensie voorzien; lezers die daarvoor openstaan – meestal liefhebbers – heeft hij in staat gesteld dat vreemde en machtige, onverklaarbare en onmiskenbaar magische leven te laten voelen dat de taal binnen zichzelf leidt.⁷ De geheel eigen expressievormen die Verburg hanteerde,⁸ stelden hem in staat zijn worsteling met het belastingrecht tot

-
- 4 Zie bijvoorbeeld zijn inaugurele rede: Tussen de regels door, Deventer: Kluwer 1972, die (onder meer) op p. 9-10 een ironisch getoonzette passage bevat – de kwalificatie is van H. Mobach, *Impost* mei 1996, nr. 8, p. 7 – of de column 'Progressie of niet soms?', *WFR* 1987/637, p. 637-638. Een ander – nogal speels – voorbeeld: "(...) op alle terreinen des levens is elementaire kennis (...) een a priori. Wie in de bus van Rotterdam naar Westenschouwen in Oude Tonge de buschauffeur hoort zeggen dat de passagiers met bestemming Zeeland kunnen blijven zitten en dat de rest moet overstappen, raakt onder de indruk van de geringe spreiding van geografische kennis onder het reizigerspubliek". Zie: 'Een brief van Neville Chamberlain', *Fisikaal* september 1981, nr. 9, p. 404.
- 5 Verzamelde gedichten, Amsterdam: De Bezige Bij 2002, p. 52.
- 6 Een goede indruk van zijn aanpak biedt de inleiding die Verburg op 23 mei 1981 te Amsterdam gaf over het onderwerp: Op zoek naar de oorzaken en remedies van de fiscale fraude, opgenomen in: *Geschrift* nr. 154 van de Vereniging voor Belastingwetenschap, Deventer: Kluwer 1981, p. 6-19. "De eerste daad in het dagelijks bestuur van (...) Verburg was het bedenken van het idee voor deze vergadering en het op zich nemen van de organisatie. Tevens was hij bereid als spreker op te treden. De wijze waarop hij dat heeft gedaan, verdient hoge lof", aldus J. van Soest in zijn slotwoord als voorzitter van de vereniging (p. 41).
- 7 Aldus ongeveer John Updike, 'Huiselijk hofmaken', opgenomen in: *Je minnaar belde net*. Het verhaal van de Maples. Met een nawoord van Jan Donkers, Leiden: Uitgeverij Brooklyn 2017, p. 21.
- 8 In zijn noot bij HR 15 oktober 1980, nr. 19 707, BNB 1981/85, met betrekking tot de winstberekening van onder meer een levensverzekeringsbedrijf, valt bijvoorbeeld te lezen: "Terecht wees de A-G in zijn conclusie erop dat voor een andere toetssteen dan goed koopmansgebruik principieel geen plaats is. Vandaar dat de wet van de grote getallen weer opgeld deed. Deze wet stempelt namelijk winstneming aan het einde van het premietijdvak tot een vorm van hypochondrie".

uitdrukking te brengen en via – veelal – omtrekkende bewegingen op zoek te gaan naar de fundamenteën en structuren daarvan.⁹

De reacties – enkele ervan passeerden in gecomprimeerde vorm de revue – zijn tekenend voor de indruk die Verburg bij anderen heeft achtergelaten.¹⁰ Daaruit blijkt misschien ook wel dat we op het fiscale terrein fiscalisten missen met de eigenschappen van Verburg. Voornoemde reacties hebben ons er mede toe gebracht onze publicaties over Verburg – in licht gewijzigde vorm – samen te brengen in dit gedenkschrift. We hopen dat deze uitgave een bijdrage zal leveren aan het in ere houden van de nagedachtenis van Verburg: een wetenschapper die het fiscale strijdtoneel met een zekere distantie beschouwde.¹¹ En wellicht zullen onze bespiegelingen anderen inspireren onderzoek te doen naar zijn werk, bijvoorbeeld in het kader van een afstudeeropdracht.¹² In dat verband hebben we de vindplaatsen van enkele van zijn publicaties, die kunnen worden gezien als zijn belangrijkste, bij wijze van kleine bibliografie in deze uitgave opgenomen. Ook een overzicht van enkele lezenswaardige conclusies hebben we een plaats in dit gedenkschrift gegeven.

Leiden, 11 januari 2018

-
- 9 Vgl. N.H. de Vries, 'De betekenis van prof. mr. J. Verburg voor de belastingwetenschap', *Fisikaal* 1986, nr. 1, p. 39, die signaleert – vrij weergegeven – dat Verburg de fiscale materie analyseert aan de hand van de dragende gedachten die aan ons belastingstelsel ten grondslag liggen. Vgl. ook J. Verburg, *Tussen de regels door*, Deventer: Kluwer 1973, p. 19: "Het zou wel eens kunnen zijn dat een (...) fundamenteel gebrek aan overeenstemming omtrent de dragende gedachten van een concrete fiscale wet, zich op den duur toch gaat wreken".
- 10 Ook verschillende bijdragen aan de in 1994 verschenen Verburgbundel getuigen daarvan. Zo is een van de dingen die Verburg de huidige voorzitter van de belastingkamer van de Hoge Raad – R.J. Koopman – heeft weten bij te brengen, "dat er geen belasting zo simpel en geen probleem zo uitgekauwd is, of er valt wel een geheel nieuwe invalshoek voor te bedenken" (p. 110). De Verburgbundel is besproken door I.J.J. Burgers in *TVVS* 1995, nr. 11, p. 316.
- 11 Vgl. J. Hoogendoorn – in zijn hoedanigheid als panelvoorzitter – over Verburg. Deze kwalificatie is te vinden in een publicatie van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs: *Belastingadviseur en inspecteur; Parallele en tegengestelde belangen tussen burger en fiscus*, Deventer: Kluwer 1982, p. 33.
- 12 Zie daarover het naschrift, dat enkele handreikingen voor zodanig onderzoek bevat.

INHOUD

Voorwoord / VII

In memoriam mr. J. Verburg (1924-2017) / 1

Mr. J.W. van den Berge

Voorbij de regels. Ter herinnering aan J. Verburg / 9

Mr. L.J.A. Pieterse

Belangrijkste publicaties van J. Verburg / 23

Enkele lezenswaardige conclusies van A-G Verburg / 25

Naschrift / 29

In memoriam mr. J. Verburg (1924-2017)

Mr. J.W. van den Berge¹

Op 18 september 2017 overleed mr. Jan Verburg, oud-hoogleraar belastingrecht te Leiden en voormalig advocaat-generaal bij de Hoge Raad.

Verburg, geboren in 1924, begon zijn carrière in de Rijksbelastingdienst, waar hij werkzaam was als hoofdinspecteur in Rotterdam, speciaal belast met de vennootschapsbelasting. Hij was ook waarnemend hoofd van de inspectie vennootschapsbelasting aldaar. Een van zijn wapenfeiten als inspecteur was het beroemde richtige-heffingsarrest HR 27 december 1967, nr. 15 772, BNB 1968/80. Verburg was een van de initiatiefnemers tot die procedure. Hij was, zo schreven Den Boer, Van Raad en Van Soest in 1994, “een coryfee van de belastingadministratie”.²

In 1972 werd hij benoemd tot hoogleraar belastingrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden. In zijn inaugurele rede, gehouden op 30 november 1973 en getiteld: ‘Tussen de regels door’, pleitte hij onder andere voor een interdisciplinair onderzoek naar de oorzaken van de afnemende bereidheid tot belastingbetaling.³ Dat onderzoek is in de jaren daarna inderdaad verricht; ik wijs onder andere op studie van H.J. van de Braak, getiteld ‘Belastingweerstand’, dat in 1981 als proefschrift werd verdedigd aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam,⁴ maar een herhaling zou, na ruim 30 jaar, wenselijk zijn.

In zijn Leidse periode schreef Verburg een boek over de vennootschapsbelasting dat in 1984 verscheen in de door Kluwer uitgegeven serie Fiscale Handen en Studieboeken. In 2000 verzorgde Verburg een ‘geheel herziene’ druk van dat

1 Raadsheer in buitengewone dienst van de Hoge Raad, voorheen advocaat-generaal bij de Hoge Raad, daarna raadsheer en vicepresident van de Hoge Raad en voorzitter van de Belastingkamer van dat college.

2 Zie de inleiding van de Verburgbundel. Opstellen over vennootschap en belasting, Deventer: Kluwer 1994.

3 J. Verburg, *Tussen de regels door*, Deventer: Kluwer 1973, p. 16.

4 *Belastingweerstand. Een proeve van fiscale sociologie*, Deventer: Kluwer 1981.

werk. Het boek werd bijzonder gewaardeerd. Zo sprak Cnossen in 1994 in zijn opstel in de Verburgbundel van een “erudiet en toegankelijk geschreven handboek”.⁵ Verder hield hij in die Leidse jaren onder andere een knappe voordracht over de fiscale eenheid in de vennootschapsbelasting voor de Nederlandse Federatie van Belastingconsulenten,⁶ schreef hij een reeks annotaties onder fiscale arresten in de BNB en verzorgde hij een overzicht van de fiscale jurisprudentie in De NV, daarmee de rubriek in dat blad van Hofstra voortzettend.

In 1985, Verburg was toen 61 jaar, een leeftijd waarop toen veel ambtenaren van zijn jaarklasse voor de VUT kozen, werd hij benoemd tot advocaat-generaal bij de Hoge Raad. In zijn afscheidscollege dat hij in januari 1986 in Leiden hield zei hij daar zelf van, verwijzend naar een gedicht van Marsman en een boek van Maarten 't Hart: voor mij gaat het roer nog eenmaal om.⁷ Als advocaat-generaal nam Verburg met name conclusies in belastingzaken, maar soms begaf hij zich ook op andere terreinen. Zo concludeerde hij ook in zaken waarin beroep in cassatie werd ingesteld tegen arresten van het Gerechtshof te Amsterdam als Ondernemingskamer.

5 S. Cnossen, ‘Verder met Jan Verburg over de structuur van de vennootschapsbelasting’, in J. den Boer, C. van Raad en J. van Soest (red.), Verburgbundel. Opstellen over vennootschap en belasting, Deventer: Kluwer 1994, p. 47.

6 Later genaamd: de Nederlandse Federatie van Belastingadviseurs.

7 J. Verburg, Fiscale fragmenten, Deventer: Kluwer 1986, p. 39.

Verburg in zijn hoedanigheid van advocaat-generaal. De foto is vermoedelijk gemaakt in één van de raadkamers van het gebouw van de Hoge Raad aan het Plein.

Als advocaat-generaal stond Verburg bij de Belastingkamer van de Hoge Raad in hoog aanzien. Ook binnen het parket bij de Hoge Raad werd hij door zijn bedachtzame oordelen over tal van kwesties bijzonder gewaardeerd.

Buiten de Hoge Raad kreeg Verburg voor zijn conclusies eveneens veel waardering. Zo roemde de annotator Van Brunshot bijvoorbeeld zijn conclusie voor HR 8 november 1989, nr. 25 089, BNB 1990/36, over de berekening van de winst van een buitenlandse vaste inrichting, een onderwerp waarover Verburg ook daarna nog enige malen concludeerde. Van Brunshot sprak van “een zeer verhelderende conclusie”.⁸ Nootboom noemde die conclusie in zijn opstel in de Verburgbundel “een kroonjuweel”.⁹ Apart wil ik verder memoreren zijn conclusie van 23 november 1993 voor HR 6 september 1995, nr. 27 927, BNB 1996/4, met noot Hoogendoorn in BNB 1996/3, over *fraus legis* bij schuldverhoudingen binnen een fiscale eenheid. Die conclusie enkele maanden geleden nog eens lezend, kwam ik weer onder de indruk van Verburgs capaciteiten. De beschouwing uit 1993 was, na al die jaren, nog steeds relevant.

Toen hij in 1994 afscheid moest nemen als advocaat-generaal omdat hij zeventig jaar was geworden, kreeg hij een bundel aangeboden, de al genoemde Verburgbundel, waarin een aantal van zijn collega's en medewerkers door middel van een opstel uiting gaven aan hun waardering en genegenheid.¹⁰

Ook na zijn pensionering bleef Verburg actief, onder andere door middel van het schrijven van bijdragen voor feestbundels et cetera. Soms behandelde hij daarin een historisch onderwerp, zoals in zijn opstel in de Blokland-bundel over de – mislukte – plannen om in 1887 in de provincie Groningen een op moderne leest geschoeide inkomstenbelasting in te voeren.¹¹ In zijn genre een juweeltje. Soms ook nam hij een actueel onderwerp bij de kop, zoals in zijn opstel in de 2006 verschenen afscheidsbundel voor L.G.M. Stevens, waarin hij schreef over de hypotheekrenteaftrek in de inkomstenbelasting.¹² Ook dat opstel is nog steeds het lezen waard.

Verburg is vaak geprezen om zijn taalgebruik en taalvaardigheid. Dat is zeker terecht. Soms leverde die taalvaardigheid scherpe observaties op, zoals in zijn

8 F.W.G.M. van Brunshot in zijn noot bij HR 10 maart 1993, nr. 28 017, BNB 1993/209.

9 A. Nootboom, 'A-G Verburg en enige conclusies waarin OECD-modelbelastingverdragen aan de orde kwamen', in: J. den Boer e.a. (red.), Verburgbundel. Opstellen over vennootschap en belasting, Deventer: Kluwer 1994, p. 198.

10 J. den Boer, C. van Raad en J. van Soest (red.), Verburgbundel. Opstellen over vennootschap en belasting, Deventer: Kluwer 1994.

11 J. Verburg, 'De gemankeerde inkomstenbelasting', in: I.J.J. Burgers en B.G. van Zadelhoff (red.), Aan Blokland, Lelystad: Koninklijke Vermande 2002, p. 287 e.v.

12 J. Verburg, 'Het H-woord opnieuw gespeld', in: D.A. Albregtse en P. Kavelaars (red.), Maatschappelijk heffen (Stevens-bundel), Deventer: Kluwer 2006, p. 613 e.v.

noot onder HR 20 oktober 1982, nr. 21 201, BNB 1983/48 waar hij schreef over “s Hogen Raads streven om het nu eenmaal met goed koopmansgebruik onverenigbare perfectionisme op veilige afstand te houden”. Dat geldt ook de opmerking in zijn conclusie voor HR 15 november 1989, nr. 25 940, BNB 1990/48, met noot J.E.A.M. van Dijck over de belastingplicht voor de vennootschapsbelasting van het Nederlandse Rode Kruis: “De President van de Zwitserse bank zou eens gezegd hebben: ‘Wij streven niet naar winst, wij maken winst’. Deze uitdrukking maakt in ieder geval duidelijk aan welke beoordelingsfactor de voorrang toekomt, als de vraag moet worden beantwoord of sprake is van het drijven van een onderneming.”¹³ Het bracht hem ook tot kwalificaties van een striemende helderheid, zoals een opmerking in zijn conclusie voor HR 29 juni 1994, nr. 28 733, BNB 1994/293, over een in cassatie gehouden betoog: “De gedachte dat de betekenis van (het) arrest HR 15 december 1993, nr. 29 296 (BNB 1993/343) beperkt zou moeten blijven tot het Verdrag met de Verenigde Staten van Amerika, acht ik volstrekt denkbeeldig.”¹⁴

In veel van zijn grote conclusies koos Verburg voor een circulaire benadering van de zaak. In een omtrekkende beweging – hij snuffelde vaak, zo leek het, eerst wat aan de problematiek – bracht hij allerlei aspecten van de te beantwoorden rechtsvraag in beeld om ten slotte te raken tot wat hij zag als de kern van de zaak. Voorbeelden zijn de conclusies voor HR 27 januari 1988, nr. 23 919, BNB 1988/217, over geldverstrekking door een moeder- aan een dochtervennootschap en het begrip ‘stamkapitaal’, voor HR 8 november 1989, nr. 25 089, BNB 1990/36, over toerekening van winst aan een zogenaamde ‘vaste inrichting’, en zijn conclusie van 23 november 1993 voor HR 6 september 1995, nr. 29 737, BNB 1996/4, over winstdrainage door transacties tussen internationaal gelieerde vennootschappen. Er zijn ook conclusies waarin hij voor een directer benadering koos. Een voorbeeld is zijn belangrijke conclusie voor HR 1 juli 1992, nr. 26 331, BNB 1992/306, over het gebruik in belastingzaken van strafvorderlijk onrechtmatig verkregen bewijs. Algemene conclusies over de aard en inrichting van zijn ‘adviezen’ vallen daaruit niet te trekken. Verburgs wijze van benadering werd kennelijk sterk bepaald door de aard van de te handelen rechtsvragen, zijn eigen kennis van de problematiek en de te veronderstellen kennis van het onderwerp bij de leden van de zetel van de Hoge Raad die de zaak zouden gaan behandelen.

13 Conclusie voor HR 15 november 1989, nr. 25 940, BNB 1990/48, p. 381, regels 7-10.

14 BNB 1994/293, p. 2204, regels 43-45.

1333	NEDERLANDSE BELASTINGRECHTSPRAAK	1988/217*
	<i>Van der Geld</i> bestrijdt dat Vermeend in diens initiatief-wetsvoorstel voor duidelijke gevallen van verliesfinanciering het voorgestelde tweede lid nodig heeft:	
	„Aperte gevallen van verliesfinanciering van een dochter door haar moeder moeten naar huidig recht als kapitaalverstrekking door de moeder aan de dochter worden gezien” (t.a.p. blz. 4482).	5
	<i>Juch</i> verstaat onder verliesfinanciering	
	„het geval dat de dochtermaatschappij zodanige verliezen heeft geleden dat haar gehele eigen vermogen verloren is gegaan en de moedermaatschappij via geldverstrekkingen de dochtermaatschappij in staat stelt haar activiteiten voort te zetten” (De deelnemingsvrijstelling in de vennootschapsbelasting, diss. 1974, blz. 99).	10
	Hij besluit zijn uiteenzetting aldus:	
	„Ongetwijfeld zullen zich in het kader van verliesfinancieringen bijzondere gevallen onder bijzondere voorwaarden kunnen voordoen waardoor de geldverstrekkingen niet zijn aan te merken als reële leningen van de moedermaatschappij aan haar dochtervennootschap. Men zal er evenwel voor moeten waken niet iedere vorm van verliesfinanciering als informele kapitaalbreng te beschouwen. Naar mijn mening dient er geen verschil te worden gemaakt tussen het geval dat de moedermaatschappij leningen verstrekt, die later ten gevolge van nadien door de dochtermaatschappij geleden verliezen niet meer volwaardig zijn en het geval dat leningen worden verstrekt naarmate verliezen door de dochtermaatschappij worden geleden. In beide gevallen dient naar mijn oordeel ervan te worden uitgegaan dat in principe reële schuldvoorwaarden zijn ontstaan, tenzij de voorwaarden van de in het kader van de verliesfinanciering verstrekte leningen zodanig niet normale geldleningsvoorwaarden bevatten dat van een kapitaalverstrekking (stamkapitaal) kan worden gesproken. Het oordeel hierover kan naar mijn mening aan de rechter worden overgelaten gezien de volgende overweging in het arrest van de Hoge Raad d.d. 26 juni 1983 <i>BNB</i> 1963/292:	15
	„... dat het evenwel den rechter, die over de feiten oordeelt, vrijstaat in verband met de omstandigheid, dat een aantal naamloze vennootschappen alle onderworpen zijn aan de zeggenschap van dezelfde persoon of groep van personen, aan te nemen dat uit onderlinge stortingen van deze naamloze vennootschappen geen werkelijke vorderingen en schulden ontstaan, ook al worden deze stortingen over en weer als geldleningen geboekt.” (t.a.p. blz. 100-101).	20
	In zijn noot onder genoemd arrest <i>BNB</i> 1963/292, verklaart <i>Hellega</i> de geciteerde overweging niet te begrijpen (blz. 813, regels 26-27). Hij vreest dat de overweging naar de letter genomen, de zelfstandigheid van de rechtspersonen op de tocht zet. Raadpleegt men echter de overwegingen van het Hof dat in die zaak over de feiten oordeelde, dan stuiten we op de tegenstelling tussen de papieren „werkelijkheid” en de economische realiteit (blz. 801, regels 51 t/m 56). De laatste dient te prevaleren.	25
	In zijn pleitnota geeft de geachte pleiter voor belanghebbende als hij refereert aan arrest H.R. 26 juni 1963, <i>BNB</i> 1963/292, de voorkeur aan de term „civielrechtelijke werkelijkheid” (blz. 10).	30
	<i>9. De theorie van de „inwendige betrekking”</i>	
	De geachte pleiter voor belanghebbende neemt in zijn pleitnota de wijze waarop de fiscus de theorie van de „inwendige betrekking” in toepassing pleegt te brengen op de korrel. Deze theorie stelt de inwendige betrekking boven de uiterlijke omstandigheid („substance over form”; vgl. B 8939) en zulks is eigenlijk nauwelijks voor tegenspraak vatbaar. De crux schuilt veeleer in de sfeer van de praktische toepassing.	35
	„De theorie van de „inwendige betrekking”, zoals die in deze zaak door de fiscus wordt gepropageerd, heeft als fundamenteel bezwaar dat zij berust op het mechanisme van de „objectiv nachträgliche Prognose”. Dat wil zeggen dat vanuit de situatie in het heden achteraf feiten worden aangewezen op grond waarvan in het verleden voorspelbaar zou zijn dat de latere situatie zou ontstaan. Het spreekt voor zichzelf dat die theorie de fiscus, die immers altijd (...) achteraf de feiten duidt, een onfaire voorsprong verschaft. Het is achteraf gemakkelijk feiten aan te duiden op grond waarvan een blijvende verliesgevendheid van een buitenlandse dochtermaatschappij voorspelbaar was. Daarmee staat echter helemaal niet vast dat de belastingplichtige op het relevante moment in het verleden dezelfde perceptie van die feiten had tegen de achtergrond van het totale feitencomplex” (pleitnota blz. 13).	40
	Deze passage behelst de klacht dat de steeds achteraf de feiten duidende fiscus zo weinig begrip heeft voor de meest kenmerkende eigenschap van de toekomst, t.w. haar onzekerheid. Was er een reële kans dat belanghebbende A overeind zou kunnen houden? Wie de afloop kent – A is inmiddels in liquidatie getreden – is maar al te zeer geneigd deze kans verwaarloosbaar klein te achten. Bij een zodanige stand van zaken	45
		50
		55

Fragment uit Verburgs conclusie voor BNB 1988/217.

Verburg vervulde naast zijn hoofdbetrekkingen tal van functies, in de fiscale wereld en daarbuiten. Van die laatsten noem ik apart zijn voorzitterschap in 1994 en 1995 van de Rotterdamse afdeling van de Rotary, waaraan hij veel plezier ontleende.

Verburg was geestig. Meestal uitte zich dat in lichte ironie, maar hij kon ook venijnig uit de hoek komen. Zo werd hem eens advies gevraagd over een ingewikkelde kwestie van fiscale winstberekening. In het stuk dat hem werd voorgelegd stond als commentaar bij een stelling geschreven: “je voelt aan je water dat dit betoog niet kan kloppen”. Verburg noteerde in de marge: “daar heb ik mijn water niet voor nodig”.

Zijn studenten, medewerkers en collega's zullen Verburg het meest herinneren om zijn hartelijkheid, de belangstelling die hij kon tonen voor het persoonlijke welzijn van degenen met wie hij in gesprek raakte.

In de kerkdienst die werd gehouden bij de begrafenis werd hij door zijn zonen en kleinkinderen liefdevol herdacht. Verburg ligt begraven op het mooie kerkhofje bij de Hillegondakerk in zijn geliefde Hillegersberg.

Voorbij de regels. Ter herinnering aan J. Verburg

Mr. L.J.A. Pieterse¹

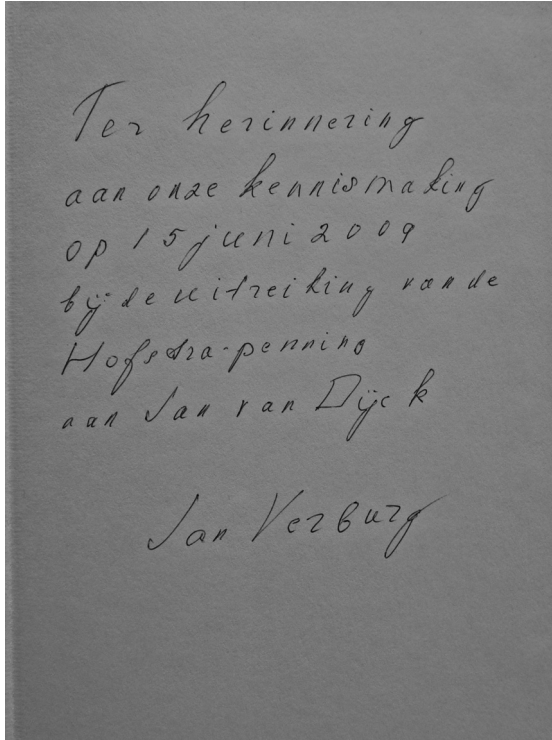
In de nazomer van 2017, op maandagochtend 18 september, overleed Jan Verburg op 92-jarige leeftijd in Rotterdam, de stad waar hij sinds 1959 woonde. Verburg is onder meer hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Leiden geweest en advocaat-generaal bij de Hoge Raad.

Verburg ontmoette ik voor het eerst in 2009, toen ik de jaren des onderscheids had bereikt. Een maand of wat tevoren waren we bij toeval tot elkaar gebracht. Het aanvankelijke contact verliep langs de lijnen van het geschreven woord. Dat het die correspondentie niet aan bezieling ontbrak, bleek later, toen zij geregelder werd en hij mij, toch wel enigszins tot mijn verbazing, vertelde dat hij een zekere verwantschap voelde tussen onze wat ingetogen manier van doen, de behoudende opvattingen, de schroom die niet zelden moet worden overwonnen,² het zoeken naar verbindingen tussen het domein van de belletrie en het belastingrecht, alsmede het gebruik van taal. Intussen groeide onder zijn handen een interessante beschouwing, die ongepubliceerd is gebleven en zal blijven. Het was in de tijd dat hij een lofzang voorbereidde, die oud-hoogleraar J.E.A.M. van Dijck te beurt zou vallen ter gelegenheid van de uitreiking van de Hofstra-penning, die plaatsvond in de Haagse Sociëteit De Witte.³ Het was niet zijn laatste optreden, maar wel dat voor een fiscaal publiek. Op die dag kwam het voor het eerst tot een ontmoeting, maar ik kende hem eigenlijk al, zoals menig geïnteresseerde fiscalist, uit zijn publicaties.

1 Verbonden aan de Universiteit Leiden en de Vrije Universiteit Amsterdam.

2 Vgl. De NV 1981, nr. 6, p. 104.

3 'Jan van Dijck, annotator sui generis', WFR 2009/870, zijn laatste publicatie in het Weekblad.

Opdracht in de Verburgbundel

Verburg kwam, om enkele feitelijkheden aan te reiken, op 5 oktober 1924 te Leiden ter wereld, op een steenworp afstand van de plaats waar – aan het Rapenburg – het Academiegebouw staat.⁴ De eerste jaren van zijn leven heeft hij in Leiden doorgebracht. De familie Verburg woonde eerst in de Drie Octoberstraat, op nr. 25, later aan de even verderop gelegen Kastanjekade. Toen hij acht jaar was, verhuisde het gezin naar Amsterdam en enige jaren later naar Rotterdam, de standplaatsen van zijn vader, die bij de Belastingdienst werkte. Na de hbs doorlopen te hebben (1937-1942), de naam van deze opleiding mag tegenwoordig in onderkast worden weergegeven, behaalde Verburg het staats-examen gymnasium (1946) en bezocht hij – van 1942 tot 1 maart 1948 – de Rijksbelastingacademie in Rotterdam. De academie was in die jaren gehuisvest

4 Vgl. J. Verburg, *Fiscale fragmenten*, Deventer: Kluwer 1986, p. 5.

in een tweetal gebouwen: Dillenburgerlaan 2 en Mecklenburgerlaan 16, locaties die ik vrijwel dagelijks passeer. De colleges werden gegeven op het eerstgenoemde adres. Mecklenburgerlaan 16 diende als kroeg en conciërgewoning, zo heeft Verburg mij weleens verteld. Na de bevrijding in 1945 kwam er gebiedsuitbreiding en werd de Waldeck Pymontlaan 15 aan het academiedomein toegevoegd. De meeste docenten aan de academie waren doorgewinterde praktijkmensen. In de geheimen van het Besluit IB 1941 werd Verburg bijvoorbeeld ingewijd door H.J. Doedens, een vermaard docent.⁵ In december 1945 behaalde Verburg het surnumerairsexamen, waarna hij in 1946 in dienst trad bij de Belastingdienst. Op 1 maart 1948 meldde hij zich bij de Belastingdienst te Utrecht, zijn eerste plaatsing. Hoewel Verburg maar een maand in Utrecht heeft gezeten, zal deze periode hem bijblijven vanwege de goede ‘coaching’ die hij daar heeft gehad. Een inspecteur, zijn naam is mij niet bekend, maakt zich vrij om hem in te werken. Na enkele omzwervingen – ambtenaren waren in die tijd zakken meel die vrijelijk werden verplaatst, zo vertelde H. Mobach mij vorig jaar – surnumerairde Verburg van januari tot mei 1950 in Sneek onder de hoede van een bijzondere man: M.A. Wisselink,⁶ die toen privatdocent aan Rijksuniversiteit te Groningen was en in die tijd druk in de weer was met het fenomeen sterftewinst.⁷ Na kantoortijd zaten zij gebogen over Latijnse teksten. De Sneekse periode is Verburg goed gekomen,⁸ en smaakte hem naar meer. Zijn poging om het ambtelijk lot af te wenden, en in Sneek te worden gestationeerd, slaagde niet. Hij ging naar Venlo, werd inspecteur, en zou daar tot in 1959 blijven. In het zuiden behaalde Verburg het kandidaatsexamen Nederlands recht (1952), trouwde hij met zijn grote liefde (eveneens in 1952), werden zijn eerste kinderen geboren, verscheen zijn eerste publicatie,⁹ en deed hij zijn eerste ervaringen met de vennootschapsbelasting op. Toen de Rotterdamse inspectie, belast met de heffing van vennootschapsbelasting, om versterking verlegen zat – een aantal bekwame en ervaren ambtenaren was vertrokken –, viel het oog op Verburg, die bereid bleek naar Rotterdam te verhuizen, de stad waar hij eerder vele jaren had gewoond. Onder het alziend oog van de befaamde A.F. Tuk,¹⁰ die Verburg weleens heeft betiteld als zijn leermeester, kon hij zijn vleugels verder

5 L.J.A. Pieterse, *Over H.J. Doedens (1915-2004). Een intrigerende fiscalist*, Deventer: Wolters Kluwer 2017, p. 17.

6 Zie WFR 2001/6455, p. 721-722.

7 Die winst bleef onbelast tot art. 7, lid 2, Besluit IB 1941 ingreep.

8 Vgl. Fiskaal 1974, p. 7.

9 ‘Rente integrerend bestanddeel van de vergoeding?’, WFR 1953/152.

10 In Rotterdam en omstreken werd niet gesproken over de vennootschapsbelasting, maar over de Tuk-belasting. Vgl. J. van der Poel, ‘Afscheid hoofdinspecteur Tuk’, WFR 1967/4857-4858, p. 572.